

„Друге прочитання” (1972), „Визначеність таланту” (1978), „Динаміка новаторських шукань” (1980)... Підсумком десятилітніх роздумів та спостережень стала дисертація Г.Сивоконя „Взаємозумовленість поступального розвитку художньої літератури і читача”, яку він успішно захистив 1983 року (окремою книжкою вийшла під назвою „Одвічний діалог. Українська література і її читач від давнини до сьогодні”, 1984 р.). Згодом Г.Сивокінь ставить перед собою ще важче завдання — окреслити характер і спрямованість зміни літературно-художньої свідомості під впливом певних змін у суспільстві. „Від аналізу до прогнозу. Літературно-художній пошук і позиція критика” — так називалася книжка ювіляра, видана 1990-го р., в якій, часто на власному досвіді літературно-критичної діяльності, усебічно обговорюється роль рухомої естетики у формуванні авторської й читачької свідомості — вона була своєрідним підсумком багатолітньої літературно-критичної діяльності ювіляра, що розпочалася ще в середині 1960-х рр. і зафіксована в таких книжках, як „Життєва переконливість героя” (1965), „Друге прочитання” (1972), „Визначеність таланту” (1978).

Микола Жулинський

ГЕРОЙ НЕПРАВДОПОДІБНОГО ЮВІЛЕЮ

Невже?.. Знаю, що 75, але виписати уявою на майці лідера українського літературознавства Григорія Сивоконя цю магічну цифру якось не вдається. Не “клеїться” цей номер на спину невтомного, жартівливого полтавця, хоч пришивай! Ну справді, як у його земляка Івана Котляревського:

[Грицько] був парубок моторний
І хлопець хоть куди козак.

Що ж, полтавець є полтавець. Як і Еней, “не марно тратив в рем’я”, “лацину визнав” і справив такі добротні “Давні українські поетики”, що й досі аспірантське плем’я засідає коло його праці та “по-латинському” гуде. Григорій Сивокінь любить суворо спитати зі своїх аспірантів, але й любить похвалити,

Що так лацину поняли,
Сивушки в кубочок наливши...

Я, як аспірант Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України, почав поглиблення

Г.Сивокінь, М.Жулинський, В.Брюховецький

знань про тогочасний літературний процес із “занурювань” у книжки тодішнього гранд-критика Григорія Сивоконя. Занотовував “Життєву переконливість героя”, “Художню літературу і читача”, потім з’явилося “Друге прочитання” і “Визначеність таланту”... Про ці та новіші книжки Григорія Сивоконя ніхто не скаже, що вони проминальні — у них пульсує жива літературна думка фахового читача, критика принципового,

надзвичайно чутливого до стилю, до правди характерів. Григорій Матвійович чи не перший після 20-х років порушив проблему читача, проблему “споживання”, сприйняття книжки — для цього проводив соціологічні дослідження, науково-практичні конференції, опублікував актуальну й нині за методикою й методологією працю “Одвічний діалог. Українська література і її читач від давнини до сучасності”. Це ж

треба такий дослідницький шлях пройти — від “Почитання книжного” Київської Русі до “непочитання книжного” в часи Брежнєва й Черненка, коли читацьке контактування з книжкою далеко не завжди можна було назвати духовним діалогом.

Здається, на Григорія Сивоконя працювали всі бібліотеки України (а їх тоді нараховувалося 59900), а газета “Друг читача” стала чи не літературно-критичним органом

“спецгрупи Гр.Сивоконя”. Ця “спецгрупа” так обшнорила бібліотеки в пошуках читача, так перепитала робітників

Київського мотоциклетного заводу, що на поставлене її “чільним провідником” у 1978 році питання “Хто ти, читачу?” найкраще відповів Анатолій Дімаров у виступі на VIII з’їзді письменників України: “Чи знаємо ми свого читача? Чи часто ми з вами замислюємося, для кого конкретно пишемо? Як часто ми твердимо, що пишемо для народу, не задумуючись навіть над тим, що для народу взагалі неможливо писати...”

Червень, 1997. Конча-Заспа

Господи, скільки цей Сивокінь “перелопатив” книжок — оповідань, повістей, романів, скільки написав рецензій, оглядів, статей, і все намагався оцінювати “мірою читацького довір’я”.

Та що я все про Сивоконя-давника, про Сивоконя-літературного критика!

А про Сивоконя-теоретика літератури, організатора науки, координатора літературознавчих досліджень в Україні?.. Ні, не буду вдаватися до аналізу багатогранної діяльності Григорія Сивоконя, бо це явище неохопне. Тоді довелося б говорити про Григорія Матвійовича довго, розлого й... дотепно. А от із дотепністю складніше, тут він — поза конкуренцією. Його чуття слова особливе, якесь потєбнянське — він чує внутрішній голос слова й так уміє його відкрити, що аж дух забуває. Творена Григорієм Матвійовичем ретрансляція мовлення його бабусі неповторна й до того ж — на всі випадки життя.

Він мій учитель у літературній критиці, у тенісі, у хоровому співі... Скільки ми з цим полтавцем — новітнім Енеєм — “курғикали пісеньок”

Козацьких, гарних, запорозьких

.....
.....

Про **Сагайдачного** співали,

Либонь, співали і про **Січ**:

Не раз, бувало, ми

Горілку всю повипивали,

Як на вечері косарі,

заводили й народних, і стрілецьких, і повстанських пісень — яка без Сивоконя компанія!

Він від земляків чував:

Де їється смачно, там і п’ється,

то ж сам не раз “добре цівкою смикнув”. Частенько в його долю круто замішувалися жінки, але Сивокінь діяв за “рецептами” полтавця Котляревського, який також якийсь бочком-бочком та попід тином подалі від них, бо

Прощайсь навек тоді з порядком,
Пішло все к чорту неоглядком,
Жінки поставлять на своє.

Жарти-жартами, але як можна говорити про молодого духом, енергійного, веселого Григорія Сивоконя, як не в стилі бурлеску, доброзичливої іронії, комічного гротеску... Проте цифра 75 змушує згадати мудрого Сенеку: "Надмірна швидкоплинність часу! Це стає найочевиднішим, коли озирнутися". Не будемо надто прискіпливо озирати минулі "труди і дні" Сивоконя, а побажаймо йому повноти життя на багато-багато літ. Хоча той же Сенека радив творити щомиті, щоденно досконале блаженне життя, бо "не від величини, а від якості залежить його досконалість". Якісного й досконалого довгого життя тобі, наш друже й колего!

Володимир Панченко

“РОБІНЗОНАДА” ЮРІЯ БАРАБАША

Одна з найвідоміших монографій Юрія Барабаша “Коли забуду тебе, Єрусалиме...”, яка 2004 р. була відзначена Державною премією України ім. Т.Шевченка, уперше побачила світ у літературознавчій серії з прикметною назвою “Харківська школа”. Не йшлося в цьому випадку про якусь наукову школу з виразно окресленими ознаками, а вочевидь малася на увазі біографічно-сентиментальна пов’язаність авторів із Слобожанщиною, з університетським Харковом... У цьому сенсі праці Ю.Барабаша ідеально надаються для зазначеної серії. Адже й родом він із Харкова (рік народження — 1931-й), і філологічна стежа його починалася саме там, в одному з найстаріших на теренах України університеті. Пізніше (1960 — 1961рр.) редагував слобожанський літературний журнал “Прапор”, на сторінках якого друкував перші свої статті. З Харкова ж таки Ю.Барабаш поїхав до Москви, куди його запросили на посаду заступника головного редактора “Литературной газеты” (1961 — 1965 рр.).

29.09.2001. Львів, книжковий ярмарок.
Л.Ушкалов, Г.Федорець, Ю.Барабаш,
Г.Сивокінь

Склалося так, що літературну й наукову роботу вчорашньому харків’янину довелося поєднувати з “відповідальною партійною” (1965—1973 рр.), а згодом — із адміністративною та державною, що засвідчує навіть побіжний погляд на “формулярний список” Ю.Барабаша. У 1975—1977 рр. він очолював Інститут світової літератури ім.О.М.Горького АН СРСР; потім шість років працював на посаді першого заступника міністра культури СРСР, на межі ж андроповсько-черненківської та горбачовської епох (1983—1986 рр.) був головним редактором газети “Советская культура”.

При цьому Ю.Барабаш, на противагу непоодиноким “землячкам”, які, потрапивши до столиці, швидко ставали, як говорили в шевченківські часи, “тоже малороссами”, завжди залишався повпредом української культури. У його працях, виданих у Москві ще за радянських часів, йшлося в основному про українське письменство (див.: “Довженко. Некоторые вопросы эстетики и поэтики” (1968), “О народности” (1970), “Знаю человека...” (1989)). У подальшому основними героями літературознавчих студій